
KELETI FORDULAT VAGY ÚJ EGYENSÚLY?

Külpolitikai vitakérdések – különös tekintettel az Amerikai Egyesült Államok és az Európai Unió között tervezett szabadkereskedelmi egyezményre (TTIP)

2015. március

Political Capital

A tanulmányt a Friedrich Ebert Stiftung támogatta.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	4
Külpolitikai kérdések megítélése a közvéleményben.....	5
Magyarország és az Európai Unió viszonyának megítélése	5
Európai kötődés.....	5
Az Európai Unió iránti bizalom	5
Tagság vagy kilépés?	6
Ha választani kellene: Oroszország, vagy az Egyesült Államok?	7
Az Egyesült Államok és az EU közötti szabadkereskedelmi egyezmény (TTIP) megítélése	9
Viták a magyar külpolitika körül.....	13
Globális nyitásból keleti nyitás.....	13
A keleti nyitás „eredményei”.....	14
A magyar külpolitika csapdahelyzete	15
Viták Egyesült Államok és az EU közötti szabadkereskedelmi egyezmény (TTIP).....	16
A tárgyalások menete.....	16
A TTIP körüli viták.....	17
Az Európai Parlament frakcióinak álláspontja.....	17
Németország példája.....	20
Magyarországi álláspontok a TTIP-ről	23
Kormányzati álláspont.....	23
Ellenzéki pártok	25
A konferencia tapasztalatai.....	27
Irodalomjegyzék	29

BEVEZETÉS

Az ukrán-orosz konfliktus alapvető geopolitikai változásokkal jár a térség országai, így Magyarország számára is. Európára keleti részén már-már „zéró összegű játzmává” változott az Egyesült Államok, illetve az Európai Unió és Oroszország versenye. Az átalakuló geopolitikai játéktérben ezért értékelődik át és kap nagyobb nemzetközi figyelmet a kelet-európai országok külpolitikája.

A magyar kormány külpolitikája 2015 elejére mintha csapdahelyzetbe került volna, ami jelenleg abból adódik, hogy vajmi kevésbé valószínű Oroszország vagy az EU és az USA meghátrálása az energiapolitikával szorosan összefonódott orosz-ukrán krízisben. Tét az EU stabilitása és Kelet-Európai biztonságpolitikája is. Magyarország „hintapolitikája” mindezzel összefüggésben nemzetközileg egyre kevésbé járható út. Az elmúlt évek „szabadságharcai” után úgy tűnik, pont a magyar kormány korábbi manőverezési képessége, nemzetközi mozgástere fogyott el.

Ebben a külpolitikai környezetben az egyik legfőbb következő kihívásnak a Transzatlanti Kereskedelmi és Befektetési Partnerségről (TTIP-ről), azaz közkeletűbb nevén az USA és az EU között kötendő szabadkereskedelmi egyezményről szóló vita tűnik.

Az alábbiakban először a külpolitikai kérdések körüli társadalmi véleményeket mutatjuk be különböző kutatások alapján. Majd az utóbbi évek magyar külpolitikájával kapcsolatos kérdéseket foglaljuk össze röviden. Végül pedig az USA és az EU között kötendő szabadkereskedelmi egyezménnyel összefüggő főbb tudnivalókat tekintjük át.

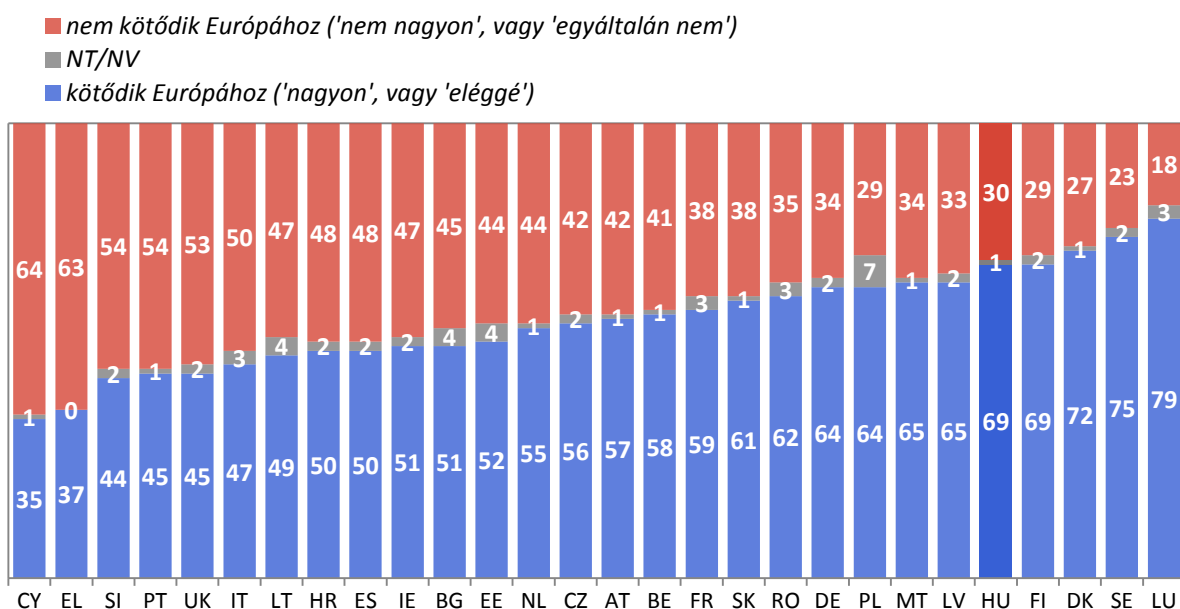
KÜLPOLITIKAI KÉRDÉSEK MEGÍTÉLÉSE A KÖZVÉLEMÉNYBEN

Magyarország és az Európai Unió viszonyának megítélése

Európai kötődés

A magyar társadalom európai kötődése a felmérések szerint kimondottan erős. A Standard Eurobarometer nemzeti jelentése¹ megállapítja, hogy „Magyarországon az Európai Unióhoz kötődést mutató válaszadók aránya magasabb, mint a tagállamok átlagában, Magyarország a negyedik az Európához leginkább kötődést mutató tagállamok rangsorában. A magyar válaszadók európai polgárság érzete az EU átlag feletti, és az elmúlt időszakban valamelyest még erősödött is. Az elmúlt évben duplájára növekedett azok száma, akik "európainak és magyarnak" érzik magukat, nőtt azok száma is ugyanakkor, akik elsősorban inkább európainak érzik magukat.”

Lakossági kötődés Európához² (% , adatok forrása: Standard Eurobarometer 82, 2014. november)

Az Európai Unió iránti bizalom

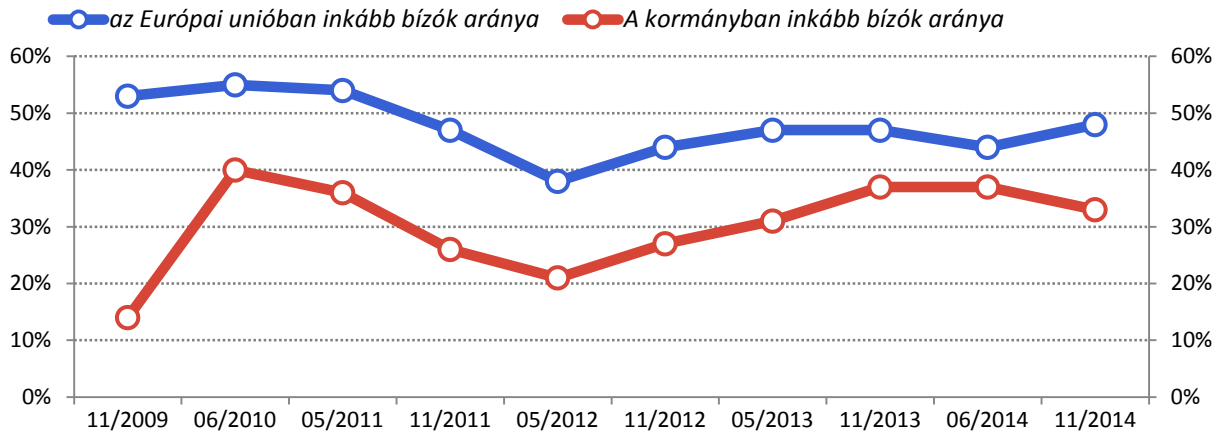
Jelenleg az Európai Unióba vetett bizalom szintje – 48% bízik az EU-ban – alig alacsonyabb³, mint az Orbán-kormány 2010-es hatalomba kerülése előtti utolsó mérés szerint – 2009 novemberében 53% bízott. Összehasonlításképpen: a magyar kormányban jelenleg a válaszadók csak 33%-a bízik⁴.

¹ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_hu_hu_nat.pdf

² A magyar felmérésben a kérdés így hangzott: *Az emberek különböző mértékben kötődhetnek a városukhoz vagy falujukhoz, a régiójukhoz, az országukhoz, Európához. Kérem, mondja meg, mennyire kötődik Ön Európához?*

³ forrás: [Európai Bizottság](#)

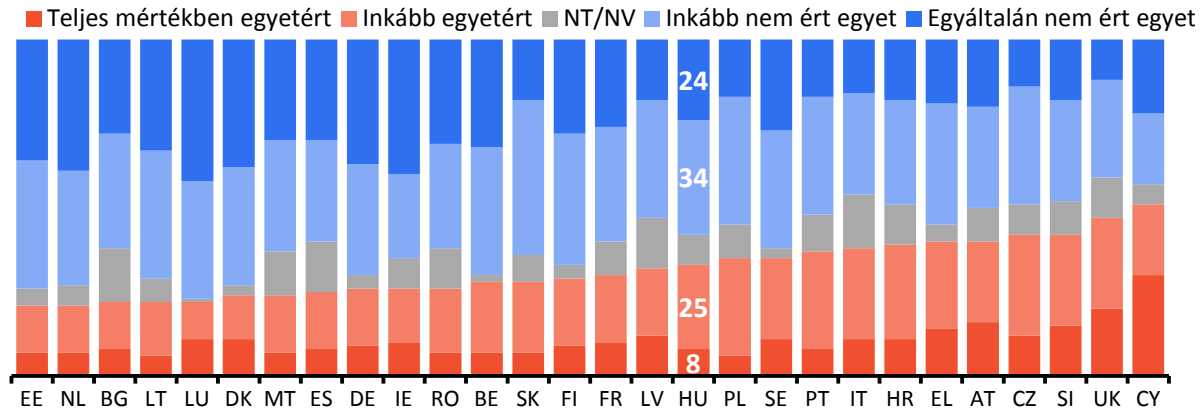
Az EU-ban, illetve a kormányban inkább bízók aránya Magyarországon, 2009-2014 között (adatok forrása: Európai Unió, Standard Eurobarometer kutatások)

Tagság vagy kilépés?

A válságot megelőzően annyira meggyőző volt a tagállamokban az EU-tagság támogatottsága, hogy a közvélemény-kutatásokban nem is szerepelt erre vonatkozó kérdés. Az elmúlt években azonban nem direkt megfogalmazással és a válságkezeléshez kötötten felkerült egy kérdés az Eurobarometer kérdőívre. Ez arról kérdezte a kutatásban résztvevőket, hogy szerintük az országuk jobban szembe tudna-e nézni a jövővel az Európai Unión kívül, vagy sem.

Kilépéssről alkotott vélemények a tagállamokban, 2014. március

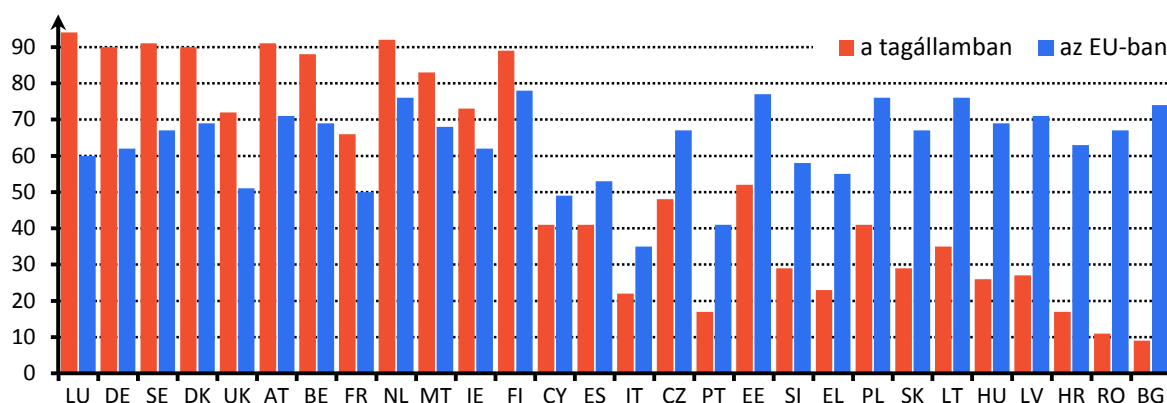
(A Milyen mértékben ért egyet - az országom jobban szembe tudna nézni a jövővel az EU-n kívül - kijelentéssel? kérdésre adott válaszok megoszlása a tagállamokban. Forrás: [Special Eurobarometer 415](#))

⁴ forrás: [Európai Bizottság](#)

2014 márciusában a magyarok harmada értett egyet azzal, hogy jobb lenne kívül, míg az abszolút többség, 58 százalék nem értett ezzel egyet. Az egyetértést tekintve a 33 százalékos hazai arány a 12. legnagyobb. Két tagállamban, Cipruson és az Egyesült Királyságban voltak relatív többségben a kilépés pártiak. A velünk együtt csatlakozott tagállamok között a magyar értéknél magasabb egyetértés arányt regisztráltak még Szlovéniában, Csehországban és Lengyelországban.

Mindez nem egyértelműen, de valamelyest összefügg az életszínvonal percepciójával. A 2014. márciusi Eurobarometer kutatásban a magyarok 73 százaléka rossznak ítélte meg az életszínvonalat Magyarországon, csupán 26 százalékuk mondta azt jónak. Szinte ellentétes arányokat kapunk viszont akkor, ha az Európai Unió életszínvonaláról van szó, amit a magyarok 69 százaléka tartott jónak. Tehát miközben sok tekintetben kritikus a lakosság az EU-val, vagy annak intézményeivel kapcsolatban, az észlelés szintjén erősen megjelenik az életszínvonalbeli lemaradás. Figyelembe véve, hogy immár 10 év telt el a csatlakozásunk óta, a lakosság döntően csalódásként élheti meg azt, hogy a 2004-ben megfogalmazott elvárása (mielőbbi felzárkózás az európai életszínvonalhoz) nem teljesült. Ez a frusztráció minden bizonnyal kihat az EU-tagság megítélésére is, amennyiben az elmaradást nem csak belföldi, hanem az EU működésében rejlő okokkal magyarázzák. Még a magyarországinál is szélsőségesebb eltérés mérhető a három utoljára csatlakozott tagállamban. Bulgáriában 65, Romániában 56, Horvátországban 46 százalékponttal többen gondolták érezték jónak az életszínvonalat az EU-ban, mint a saját országukban.

A saját ország, illetve az EU életszínvonalának megítélése a tagállamokban, 2014. március

(Az életszínvonalat nagyon jónak, vagy inkább jónak tartók aránya. Forrás: [Special Eurobarometer 415](#))

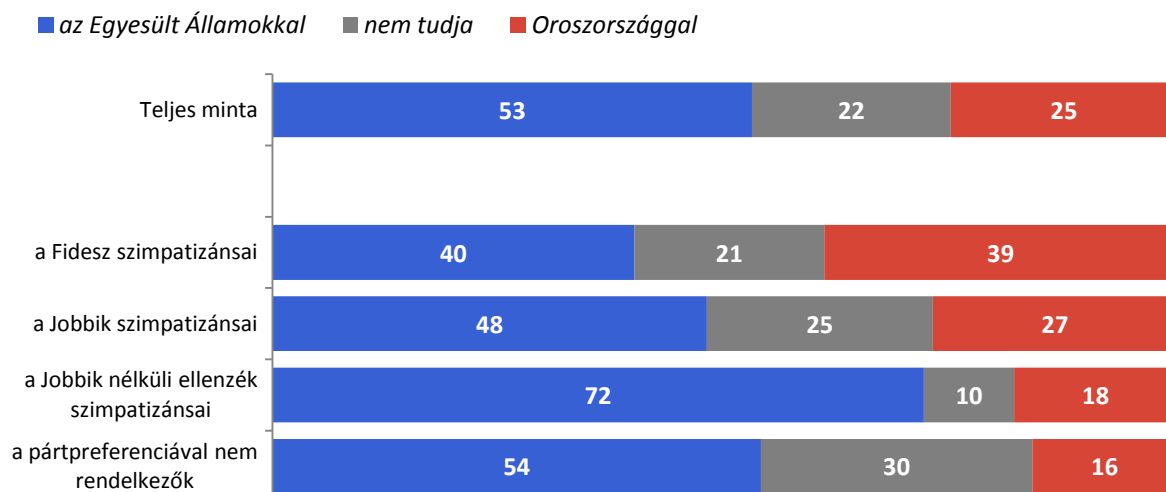
Ha választani kellene: Oroszország, vagy az Egyesült Államok?

Az Európai Unió megítélésén túl a magyarországi nyugati orientáció erőssége az Oroszországhoz, illetve az Egyesült Államokhoz való viszonyon is lemérhető. A Medián 444.hu számára 2014. november végén, december elején készített felméréséből⁵ kiderül, hogy a hazai lakosság egyértelműen (58%) inkább az Egyesült Államokkal fűzné szorosabbra a kapcsolatot, mint Oroszországgal. A megkérdezettek negyede volt orosz-párti.

⁵ <http://444.hu/2015/01/07/a-magyarok-tobbsege-amerikat-valasztana-es-nem-oroszorszagot/>

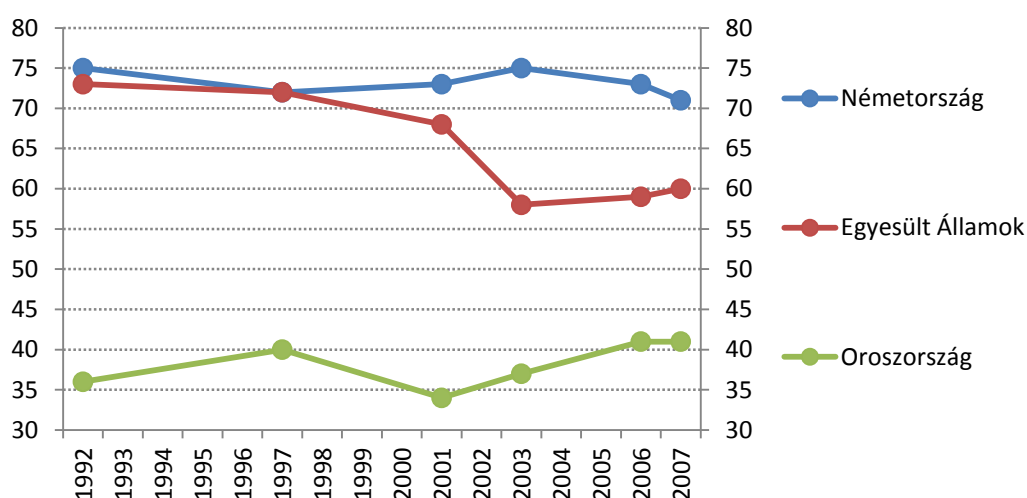
A válaszok megoszlása jelentősen eltért az egyes pártpreferencia-csoportokban. A Fidesz szavazói körében volt a legtöbb Oroszország szimpatizáns (39%). A Jobbik táborában 27, a baloldali ellenzéki pártokra szavazók körében pedig csupán 18 százalékos volt ez a mutató. Mindez jól jelzi azt, hogy a pártok politikája képes a közvéleményt formálni. Ez a hatás ugyanakkor korlátozott, hiszen a kormánypárt szavazóinak körében éppen annyian közelednének inkább az USA-hoz, mint Oroszországhoz.

Ha Magyarországnak választania kellene, hogy kivel tartson fenn szorosabb kapcsolatokat, Ön mit tartana jobbnak? (% , adatok forrása: 444.hu)

Korábbi kutatások is azt mutatták, hogy a magyar lakosság sokkal kevésbé rokonszenvez Oroszországgal, mint az Egyesült Államokkal.

Németország, az Egyesült Államok és Oroszország iránti rokonszenv Magyarországon (átlagok a 100 fokú skálán, 0=nagyon rossz, 100=nagyon jó)

A rendszerváltozást követően, 1992-ben az USA iránti rokonszenv index a 100 fokú skálán 73 volt, miközben Oroszország iránt mindössze 36. 15 évvel később, 2007-ben az Egyesült Államok indexe 60-ra csökkent, miközben Oroszorszáé 41-re emelkedett (Medián, 2007). Bár a két ország iránti rokonszenv-szakadék mérséklődött, továbbra is egyértelműen jobb az USA társadalmi megítélése. 2012-ben egy másik kutatás hasonló eredményre jutott, akkor a megkérdezettek az 1-5 skálán értékelték egyes népeket. Az amerikaiak pontszáma átlagosan 3,11, míg az oroszoké 2,64 volt (Oroszvilag.hu, 2012). Érdekesség, hogy mindkét kutatásban Németország, illetve a németek megítélése kedvezőbb, mint az Egyesült Államoké.

Az Ipsos Mori 2014. április elején 11 európai országban, köztük Magyarországon vizsgálta a lakosság véleményét az Ukrajnában kialakult helyzetről. Az ukrajnai szituáció bonyolultságát és kényességét jelzi, hogy a megkérdezettek közel harmada nem tudott állást foglalni abban, milyen lépéseket kellene tennie országa kormányának. Ez a kutatásban szereplő mindegyik országra jellemző volt. Általában a magyar megkérdezettek támogatnák az Oroszországgal szembeni lépéseket a legkisebb arányban. Harmaduk (34%) értett egyet azzal, hogy nem kellene hagyni, hogy Oroszország a Kelet-ukrajnai területekre vonuljon. A vizsgált országok átlagában ugyanezt minden második megkérdezett gondolta. Mindemellett a magyar lakosság nem tekinthető orosz-pártinak, a kérdések kapcsán kialakult vélemények erősen megosztottak voltak. Az orosz-barát attitűdök átlagosnál nagyobb mértékű jelenléte azt mutatja, hogy a kormány Oroszországgal kapcsolatos kommunikációja érdemben befolyásolta a társadalom egy részének véleményét. Annak ellenére, hogy Magyarország érintettsége geopolitikai elhelyezkedése és az ukrajnai Kárpátalján élő magyar diaszpóra miatt is jelentős, minden második magyar szerint a kormánynak nem kellene egyáltalán beavatkozni, hagyni kellene a probléma kezelését másokra (Ipsos Mori, 2014).

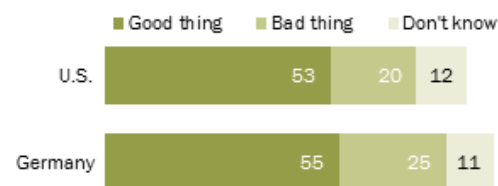
Az Egyesült Államok és az EU közötti szabadkereskedelmi egyezmény (TTIP) megítélése

A Pew Research Center USA-ban és Németországban készített 2014-es felmérése⁶ szerint a TTIP-t mindkét ország többsége támogatja általánosságban, mert előnyösnek vélik az országuk számára (az amerikaiak 53%-a, a németek 55%-a szerint jó dolog a TTIP).

A részleteket vizsgálva azonban az derül ki, hogy a TTIP céljait már inkább ellenzik mind a két országban. A németek csak 41%-a támogatja és 53%-a ellenzi a befektetésekre vonatkozó minden korlátozás megszüntetését. Ugyanezt az amerikaiak 39%-a támogatja és 49%-a ellenzi. Az USA-ból importált termékek árát növelő összes vám eltörlését a németeknek csak 38%-a támogatja, 57%-a viszont ellenzi. Az EU-ból behozott termékekre vonatkozó összes vám eltörlését az amerikaiak 41%-a támogatná, 49% viszont ellenezné.

Americans, Germans Back TTIP

% think TTIP will be ___ for country

14% of Americans and 8% of Germans "Haven't heard enough", 2% of Americans and 1% of Germans say neither.

Source: Pew Research Center - Bertelsmann Foundations survey, Q3.

PEW RESEARCH CENTER

⁶ <http://www.pewglobal.org/2014/04/09/support-in-principle-for-u-s-eu-trade-pact/>

Látványosan megoszlanak a vélemények ugyanakkor a standardok közelítésének kérdésében. Míg a németeknek csak 45%-a támogatja és 51%-a ellenzi az európai és amerikai szabályok közelítését, az amerikaiak 76%-a támogatja ezt. Az eltérő vélemények hátterében a másik fél szabályozási standardjai iránti eltérő bizalom áll.

Míg az amerikaiak 22-33%-a bízik a különböző területet érintő európai szabályokban (az EU élelmiszerbiztonságra vonatkozó szabályaiban 22%, környezetvédelmi szabályokban 27%, adatbiztonsági szabályokban 29%, gépkocsikra vonatkozó szabályokban 33%), addig a németeknek mindössze 2-4%-a bízik az amerikai szabályozásban (az USA élelmiszerbiztonságra vonatkozó szabályaiban 2%, környezetvédelmi szabályokban 2%, adatbiztonsági szabályokban 3%, gépkocsikra vonatkozó szabályokban 4%). Ezzel együtt míg az amerikaiaknak is csupán 49-67%-a bízik az országa saját szabályaiban, a németek 85-94%-a bízik meg az európai szabályozásban.

More Opposition Than Support for Goals, But Americans Back Similar Standards

	Support %	Oppose %
Germans		
Making European and American standards as similar as possible	45	51
Removing all restrictions on investment between U.S. and EU	41	53
Removing all duties that increase the price of goods imported from U.S.	38	57
Americans		
Making European and American standards as similar as possible	76	18
Removing all restrictions on investment between U.S. and EU	39	49
Removing all duties that increase the price of goods imported from EU	41	49

Source: Pew Research Center - Bertelsmann Foundation survey. Q7a-c.

PEW RESEARCH CENTER

Americans, Germans Prefer Own Standards

% trust American/European standards for _____

	U.S. European American standards standards		Germany European American standards standards	
	%	%	%	%
Auto safety	33	55	91	4
Data privacy	29	49	85	3
Environmental safety	27	60	96	2
Food safety	22	67	94	2

Source: Pew Research Center - Bertelsmann Foundation survey. Q4a-d.

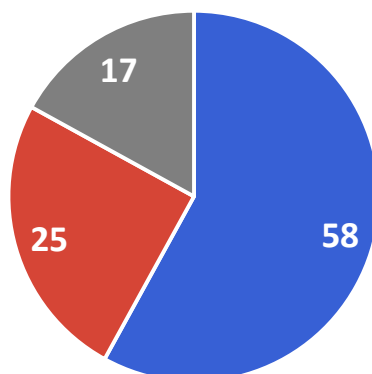
PEW RESEARCH CENTER

Az Európai Bizottság a Standard Eurobarometer közvélemény-kutatás legutóbbi hullámában⁷, 2014 novemberében mérte a TTIP támogatottságát az EU tagállamaiban. Az Európai Unió polgárainak többsége (58%) támogatja a TTIP-et, csupán minden negyedik megkérdezett fejezte ki ellenzését a tervezett egyezményről. A novemberi adatfelvétel idején vélhetően még kevésbé volt ismert a kezdeményezés, mint most. Ezt jelzi, hogy a véleményt formálni nem tudók aránya viszonylag magas, 17 százalékos volt. A TTIP ellenzői a 28 tagállam közül mindössze háromban voltak többen, mint a támogatói: Ausztriában, Luxemburgban és Németországban. Tíz tagállamban ugyanakkor a megkérdezettek legalább kétharmada támogató állásponton volt. Bár a felmérésben részt vevők többsége valószínűleg nem volt tisztában a megállapodás formálódó tartalmával, a támogatók európai szinten magas aránya mindenképpen tükröz egyfajta nyitottságot az EU és az USA közötti kereskedelmi kapcsolatok erősítése iránt.

⁷ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_anx_en.pdf

Lakossági vélemények az EU-USA szabadkereskedelmi egyezményről az EU-ban⁸ (% , adatok forrása: Standard Eurobarometer 82, 2014. november)

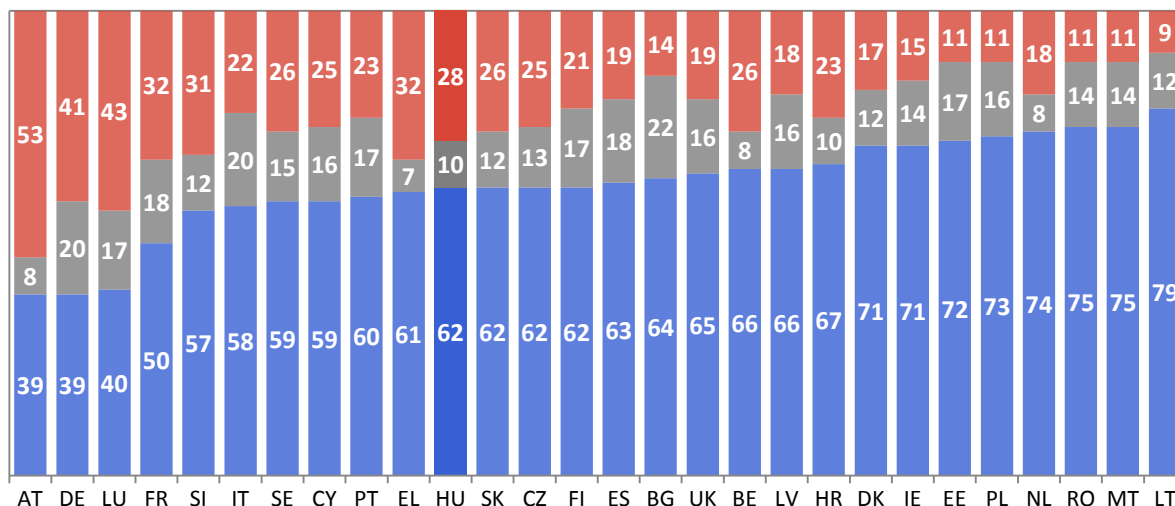
■ Támogatja ■ Ellenzi ■ NT/NV

A visegrádi országokban az EU átlagot meghaladó a támogatók aránya. Csehországban, Magyarországon és Szlovákiában egyaránt 62 százalék nyilatkozott úgy, hogy támogatja a tervezett megállapodást. Az ellenzők aránya hazánkban 28 százalék, ami kevesebb, mint fel a támogatók arányának.

Lakossági vélemények az EU-USA szabadkereskedelmi egyezményről az EU tagállamaiban (% , adatok forrása: Standard Eurobarometer 82, 2014. november)

■ Ellenzi ■ NT/NV ■ Támogatja

⁸ A magyar felmérésben a kérdés így hangzott: *Mi a véleménye a következő kijelentésekkel kapcsolatban? Kérem, mindegyik állításról mondja meg, hogy támogatja vagy ellenzi azt. - Szabad kereskedelmi és befektetési megállapodás az EU és az USA között.*

A magyar megkérdezettek közül a falvakban élők körében találjuk a legtöbb támogatót (67%). A városi lakosság az országos átlagnak megfelelően (63%), míg a nagyvárosban élők az átlagtól elmaradó mértékben (57%) voltak támogató állásponton. Az életkor tekintetében leginkább a 25-39 évesek (67%), míg legkevésbé az 55 évnél idősebbek (59%) támogatták a tervezett megállapodást. A nemek között is szignifikáns különbségek tapasztalhatók, a férfiak sokkal inkább (67%), míg a nők kevésbé (58%) álltak ki a TTIP mellett. A legmagasabb iskolai végzettség vonatkozásában pedig elmondható, hogy az alacsony végzettségűek kisebb mértékben (57%), míg a legtöbb iskolát végzettek a leginkább (69%) támogatták a szabad kereskedelmi és befektetési megállapodást.

A politikai ideológiák mentén is szignifikáns eltérés mutatkozik a TTIP támogatottságában. A politikai bal-jobb skálán magukat baloldalra pozicionálók körében kaptuk a legnagyobb arányt (70%). A középen állók 65%, a jobboldaliaknak pedig 63 százaléka állt a megállapodás mellé. Az önbesorolást megtagadók körében volt a legalacsonyabb (50%) a pártolók aránya.

VITÁK A MAGYAR KÜLPOLITIKA KÖRÜL

Globális nyitásból keleti nyitás

A második Orbán kormány 2010-ben történt megalakulását követően nem sokkal hirdette meg, a Martonyi János irányította Külügyminisztérium által kidolgozott új külpolitikai és elsősorban külgazdasági koncepcióként a „globális nyitás” politikáját, amelyből aztán – vélhetően belpolitikai és kommunikációs okokból – „keleti nyitás” lett. Magyarország így próbált meg reagálni a világgazdaságban és a világpolitikában lezajló változásokra.

Az új prioritásoknak megfelelően a 2010-es kormányváltás után azonnal megkezdődött a megerősített diplomáciai kapcsolatépítés, magas szintű látogatások sorára került sor viszonylag rövid időn belül Kínába, Japánba, Indiába, Szaúd-Arábiába és Oroszországba. Szorosabb szerződéses kapcsolatok alakultak az arab országokkal. Több, korábban bezárt nagykövetséget nyitott újra a Külügyminisztérium és továbbiak nyitását vette tervbe elsősorban Ázsiában, Afrikában és Dél-Amerikában. Utóbbiakra vonatkozóan azonban végül csak 2015 márciusában került sor konkrét lépések meghirdetésére, „déli nyitás” címen.

A kormány szerint a Kelet felé nyitó külpolitikának a legfontosabb céljai közé tartozott az Azerbajdzsánnal, Kínával és Oroszországgal kötött gazdasági kapcsolatok felélénkítése. A Külügyminisztérium apparátusa is egyre inkább az új célokhoz igazodott, és nagyobb szerephez jutottak azok a diplomaták, akik kapcsolatrendszere és szakértelme hagyományosan inkább a keleti országok felé irányult. Problémát okozott ugyanakkor, hogy a kormányfő környezetében úgy látták: a diplomaták, különösen a nyugati országokban, nem képesek kellő hatékonysággal „eladni” a kormány politikáját, megmagyarázni az intézkedéseket, és tompítani a kritikák életét. Míg – legalábbis diplomáciai értelemben – a keleti nyitás eredményeket hozott, a nyugati kapcsolatrendszer látványosan leromlott. Erre a kormány válasza első körben kevésbé a korrekció, mint inkább a megkezdett irányvonal folytatása lett. Ezzel is függ össze, hogy a 2014-es választás után Navracsics Tibor átmeneti minisztersége idején, de már lényegében az őt követő Szijjártó Péter vezetésével – a miniszterelnök által meghirdetett értékmentes, érdekalapú külpolitika jegyében – megkezdődött a külügyi tárca gyökeres átalakítása, személyi és szervezeti értelemben egyaránt. A keleti orientáció erősödését jelezte, hogy Kína és Oroszország külön fősztályt kapott, míg az összes európai államnak egy fősztálya van, kivéve a szomszédos államokat és a Nyugat-Balkánt.

A keleti nyitás „eredményei”

Ha az elmúlt évek magyar külpolitikáját valóban kizárólag érdekalapon, azaz a számok tükrében szemléljük, akkor a keleti nyitás eredményei egyelőre inkább csak a diplomáciai találkozók számában látszanak, gazdasági értelemben sok előrelépésről nem beszélhetünk.

A Német-Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara adatai alapján⁹ 2013-ban a magyarországi import 84,2%-a európai országokból származott, ezen belül az EU-28 aránya 71,6% volt – mindkét esetben 2012-höz képest 3%-os bővülés volt tapasztalható. Az Európán kívüli országok tekintetében az amerikai import 3,7%-ot tesz ki, 2012-höz képest 3,7%-os növekedéssel. Ázsia a magyar importban 12%-os részesedéssel bírt 2013-ban, amely -6,6%-os csökkenést szenvedett el 2012-höz képest. A magyarországi export 88%, ill. 77,1%-a irányult európai, azon belül EU-28 tagállamokba 2013-ban, 2,1 és 1,7%-os növekedéssel 2012-höz képest. Az amerikai export a magyar export teljesítmény 4,4%-át tette ki 2013-ban, amely 21,9%-os bővülést jelent 2012-höz képest. Az ázsiai exportunk 6%-os részaránnyal bír, amely -4,2%-os csökkenést mutatott 2012-höz viszonyítva. A hosszú távú trendeket tekintve 2009-ben a magyarországi importnak 18%-a származott ázsiai országokból, 2013-ra ez az arány 12%-ra csökkent. Az export tekintetében a magyar export 6%-a irányult mind 2009-ben, mind 2013-ban ázsiai országokba, azaz az export trend stagnált.

A portfolio.hu tavaly őszi elemzése¹⁰ hasonló következtetésre jutott. Eszerint 2013-ban a magyar export 6%-a irányult ázsiai országokba, de a keleti piacok részesedése az exportunkból két év alatt 1,5 százalékponttal zsugorodott. Vagyis az a gazdaságpolitikai cél, hogy a több lábon állás jegyében növeljük a keleti régió súlyát a kivitelünkben, egyáltalán nem teljesült. Mindeközben folytatódott a kelet-közép európai régió súlyának növekedése, ahogy az amerikai kontinens országaié is, valamint megállni látszik a fejlett uniós országok (EU-15) jelentőségének csökkenése is. A keleti nyitás éveiben tehát éppen a keleti országokba irányuló export teljesített a legrosszabbul.

Egy 2014 végén, a Friedrich Ebert Stiftung és a Political Capital által szervezett külpolitikai workshop keretében elhangzott szakértői vélemények szerint a keleti nyitás gazdasági kudarcának okai egyaránt köthetők Magyarország geopolitikai helyzetének félreértéséhez, illetve a nagy célországok, mint Oroszország és Kína gazdasági állapotának hibás túlértékeléséhez.

Kína esetében például a KSH legfrissebb, 2015. március 5-én közzétett adatai szerint a Kínába irányuló magyar export dollár alapon 8,1 százalékkal nőtt 2014-ben a megelőző évhez képest, csakhogy a termékszintű adatokat megnézve kiderül, hogy az export 162 millió dollárnyi nettó növekedéshez a közúti járművek kivitele önmagában 171 millió dollárral

⁹ <http://www.ahkungarn.hu/hu/orszagismerteto/gazdasagi-adatok/>

¹⁰ http://www.portfolio.hu/gazdasag/mekkora_bukta_a_keleti_nyitas.204423.html

járult hozzá. Azaz a kivitel növekedésének túlnyomó többsége multinacionális vállalatok tevékenységéből fakad, míg a magyar belgazdaság stagnálása miatt hiányzik az igazán exportképes kis- és középvállalkozói réteg és termékkör.¹¹

A magyar külpolitika alapvetően félreértette az Oroszországgal kapcsolatban létező mozgásterét is. Ahogy a legutóbbi budapesti Putyin-látogatás is mutatta, Magyarország elsősorban politikai, illetve energiapolitikai okokból fontos Oroszországnak, a szankciók miatt is megroggyanó orosz gazdaság pedig nyilvánvalóan nem is nyújthat valódi támaszt a magyar gazdaság számára. A „keleti nyitás” keretében a legnagyobb vitát kiváltó orosz-magyar kapcsolat partikuláris üzleti/politikai érdekeket ugyan jól szolgálhat a kormány körüli gazdasági csoportok számára, azonban ez összességében Magyarország komoly egyoldalú energia-kiszolgáltatottságához vezet – miközben a kormányoldal az „energiafüggetlenség” megteremtésére hivatkozik. Ez a kiszolgáltatottság az atomenergia-iparhoz, azaz a paksi beruházáshoz és gázellátáshoz kötődik, mindkettőt a legmagasabb szintű, Orbán-Putyin találkozó szentesítette.

A magyar külpolitika csapdahelyzete

A magyar külpolitika 2014 végére rendkívül rossz helyzetbe került. A magyar kormány szerencsétlen és előnytelen vitába keveredett az Egyesült Államok számos vezető személyiségével, mivel a magyar vezetés alulértékelte Washington régióinkbeli szerepét. Ezzel egyidejűleg Moszkvát viszont az említett módon túlértékelte; ennek következtében megbomlott a stratégiai jelentőségű magyar-lengyel viszony, mely a V4 együttműködést is megingatta; az EU-val pedig folytatódik az előző évek ütközéssorozata. A magyar kormány csapdahelyzete jelenleg abból adódik, hogy vajmi kevésbé valószínű Oroszország vagy az EU és az USA meghátrálása az energiapolitikával szorosan összefonódott orosz-ukrán krízisben. Tét az EU stabilitása és Kelet-Európai biztonságpolitikája is. Magyarország „hinta-politikája” mindezzel összefüggésben nemzetközileg egyre kevésbé járható út. Az elmúlt évek „szabadságharcai” után pont a magyar kormány korábbi manőverezési képessége fogyott el, mivel az ukrán-orosz konfliktus alapvető geopolitikai változásokkal jár a térség országai, így Magyarország számára is.

¹¹ <http://pcblog.atlatszo.hu/2015/03/09/ceterum-censeo-kellene-egy-kina-strategia/>

VITÁK EGYESÜLT ÁLLAMOK ÉS AZ EU KÖZÖTTI SZABADKERESKEDELMI EGYEZMÉNY (TTIP)

A fent vázolt társadalmi és külpolitikai környezetben az egyik legfőbb következő kihívásnak a Transzatlanti Kereskedelmi és Befektetési Partnerségről (TTIP-ről), azaz közkeletűbb nevén az USA és az EU között kötendő szabadkereskedelmi egyezményről szóló vita tűnik. Az alábbiakban az ezzel kapcsolatos főbb tudnivalókat tekintjük át.

A tárgyalások menete

Az egyezményről szóló tárgyalások az után kezdődtek, hogy a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) a világkereskedelem reformját, a szabadabb és egyszerűbb kereskedést célzó ún. Dohai Fordulója, amely félhivatalosan a Dohai Fejlődési Irányelv néven is ismert, megakadt. A tárgyalások megrekedése hátterében részben a fejlett gazdaságokat tömörítő OECD országok, valamint a feltörekvő és fejlődő országok közötti nézeteltérések és érdekütközések, részben pedig a globalizációval és szabad kereskedelemmel kapcsolatos közvélekedés megváltozása állt (pl. az USA-ban). A nemzetközi szervezet keretén belül megvalósítandó multilaterális megoldás helyett az OECD országok így egyre inkább a kétoldalú megállapodások elérésére törekedtek. Bár a WTO 2013 végén Bali szigetén megrendezett miniszteri konferenciáján számos, a kereskedelem könnyítését célzó intézkedésben megegyeztek, addigra már körülbelül 380 bilaterális megállapodást írtak alá, és kb. 200 másik előkészítése zajlott – többek között a TTIP-é is.¹²

A TTIP-ről szóló egyeztetések 2013 júliusában kezdődtek az EU és az USA között, azóta nyolc tárgyalási fordulón vannak túl a felek. A tárgyalások felváltva zajlanak az USA-ban és Brüsszelben. A nyolcadik forduló 2015. február 2-6. között zajlott Brüsszelben.¹³ A tárgyalásokat az EU részéről a 28 tagállam nevében az EU kereskedelmi biztosa, Cecilia Malmström folytatja az Európai Unió Tanácsa által kijelölt stratégia mentén. A tárgyalásokat Ignacio Garcia Bercero főtárgyaló vezeti, a tárgyalásokat folytató személyek listája nyilvános.¹⁴ Malmström és amerikai kollégája, az USA kereskedelmi képviselője, Michael Froman, a tárgyalások felgyorsításában állapodott meg 2014. decemberi és 2015. januári találkozásukon, így a tervek szerint 2015 első felében még két tárgyalási fordulóra kerül majd

¹² http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2014C32_dtr.pdf

¹³ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/february/tradoc_153175.pdf

¹⁴ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/july/tradoc_151668.pdf. Magyar szempontból érdekesség, hogy a tárgyalásoknak egy magyar nemzetiségű résztvevője is van: a mezőgazdasági termékek témában az egyik tárgyaló az EB kereskedelmi főigazgatóságán dolgozó Somogyi Zoltán, aki korábban a magyar állandó képviseleten dolgozott Brüsszelben. <http://be.linkedin.com/pub/zoltan-somogyi/40/bb7/702>

sor.¹⁵ A kilencedik fordulóra áprilisban, Washingtonban. A tárgyalások menetéről az Európai Bizottság (EB) tájékoztatja a tagállamokat mind a Tanácsban, mind az Európai Parlamentben (EP). A tárgyalások lezárultakor a szerződésre mind a Tanácsnak, mind az EP-nek rá kell bólintania, és azt minden tagállamnak is ratifikálnia kell.

A tárgyalások nyilvánossága szempontjából fordulópontot jelentett 2014 novembere. Ekkor ugyanis az átláthatatlanságot és titkosságot érő növekvő kritikák hatására, a TTIP ellenes hangulat növekedésétől tartva a kereskedelmi biztosi posztot frissen elfoglaló Cecilia Malmström új átláthatósági kezdeményezést indított, amely nyilvánosabbá tette a TTIP-ről szóló tárgyalások folyamatát. Ennek következtében az EB nyilvánosságra hozza az EU tárgyalási javaslatait¹⁶, felülvizsgálja és lazítja a TTIP-vel kapcsolatos információk besorolását, szélesebb betekintést biztosít a TTIP-vel kapcsolatos anyagokba az EP tagjai számára, bővíti a háttéranyagok, szakmai anyagok és magyarázatok online hozzáférhetőségét, valamint szorosabban együttműködik a civil társadalommal és a széles nyilvánossággal.¹⁷

A TTIP körüli viták

A TTIP-vel szembeni kritika az EU-n belül Németországban a legerőteljesebb. Itt 10 hét alatt 1,2 millióan írták alá a „Stop TTIP” nevű petíciót. Az ellenérzések azonban Ausztriában, Franciaországban, Hollandiában, Spanyolországban és még az Egyesült Királyságban is erősek. A TTIP-vel szembeni kritikák összefonódnak mind az Amerika-ellenességgel, mind a globalizáció kritikával. A TTIP-t ebből következően leginkább a baloldali, globalizációkritikus, környezetvédelmi és alapjogi szervezetek kritizálják. A TTIP-vel kapcsolatos félelmek és ellenérzések fő okai az ún. Befektető - Állam Vitarendezési Mechanizmus (Investor-to-State Dispute Settlement, ISDS), adatvédelmi aggályok, a közszolgáltatásokra gyakorolt várható hatások, valamint a szigorú európai egészségügyi és környezeti szabályok kiüresedése, fellazulása.¹⁸

Az Európai Parlament frakcióinak álláspontja

Az EP legnépesebb csoportja, a kereszténydemokrata képviselőket tömörítő **Európai Néppárt frakciója** (Group of the European People's Party, **EPP**) kulcskérdésnek és abszolút prioritásnak tartja a TTIP-ről szóló tárgyalások sikeres befejezését. A csoport számára a TTIP-vel járó gazdasági előnyök mellett fontos, hogy a megállapodás révén az EU befolyásolhatja a kereskedelem globális szabályait anélkül, hogy saját szociális standardjait csökkentené.¹⁹ Az

¹⁵ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/february/tradoc_153110.pdf

¹⁶ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1231>

¹⁷ http://ec.europa.eu/news/2014/docs/c_2014_9052_en.pdf

¹⁸ http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR124_-_TTIP.pdf

¹⁹ <http://www.eppgroup.eu/press-release/TTIP:-key-priority-for-the-EPP-Group>

EPP frakció fontosnak tartja a befektetők védelmét, és ennek érdekében támogatja az ISDS rendszert úgy, hogy az egyúttal biztosítsa az átláthatóságot és az EU, valamint a kormányok jogát és lehetőségét a szabályozáshoz.²⁰

A második legnagyobb frakcióval rendelkező pártszövetség, a **Szocialisták és Demokraták Progresszív Szövetsége** (Group of the Progressive Alliance of Socialists and Democrats, **S&D**) is fontosnak tartja a TTIP-t, és elkötelezett a tárgyalások felgyorsítása mellett. Az S&D szerint azonban vannak olyan témák, amelyek nem képezhetik vita tárgyát. Az S&D méltányos megállapodást kíván, amely nem jár az európai standardok csökkenésével, kiüresedésével sem a fogyasztóvédelem, a munkajogi szabályok, a gén- és hormonkezelt mezőgazdasági termékek terén. Az S&D ellenzi az adatvédelmi kérdések és az ISDS rendszer TTIP-be foglalását.²¹

Az **Európai Konzervatívok és Reformerek** frakciója (European Conservatives and Reformists Group, **ECR**), mint a szabad kereskedelem elkötelezettje, határozottan támogatja a TTIP-ről szóló tárgyalásokat. A csoport szerint a TTIP az egyik legfontosabb globális gazdasági kezdeményezés, amelynek jelentős pozitív hatása lehet mind az USA-ra, mind az EU-ra.²²

A **Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért** frakció (Group of the Alliance of Liberals and Democrats for Europe, **ALDE**) is támogatja a TTIP-t, kiemelve annak gazdasági előnyeit mind az USA, mind az EU számára. A frakció szerint ennek különösen a gazdasági nehézségek jelen időszakában nagy a jelentősége.²³ A csoport szerint a TTIP alkalmas arra, hogy globális standardokat állítson fel a világkereskedelemben. Az ALDE emellett a kezdetektől sürgette a tárgyalások átláthatóságát. Az ISDS kapcsán a frakció szerint a rendszer finomítására, fejlesztésére van szükség: kell lennie fellebbezési lehetőségnek, és pontos fogalmakat kell tartalmaznia a megállapodásnak. Az ALDE mindezek mellett azonban szorgalmazza, hogy folyjon komoly vita az ISDS lehetséges alternatíváiról is.²⁴

²⁰ <http://www.eppgroup.eu/press-release/TTIP%3A-European-investor-protection-a-priority>

²¹ <http://www.socialistsanddemocrats.eu/newsroom/sds-want-speed-agreement-ttip-without-giving-red-lines>

²² <http://ecrgroup.eu/workinggroups/>

²³ <http://www.alde.eu/nc//press/press-and-release-news/press-release/article/the-parliamentary-committee-on-international-trade-welcomes-the-prospect-of-free-trade-with-the-unit/>

²⁴ <http://www.alde.eu/nc//press/press-and-release-news/press-release/article/ttip-commission-must-show-more-ambition-after-isds-consultation-44499/>

Az **Európai Egyesült Baloldal-Északi Zöld Baloldal Konföderációjának** (Confederal Group of the European United Left - Nordic Green Left, **GUE/NGL**) frakciója határozottan ellenzi a TTIP-t. A csoport szerint a megállapodásnak szélsőségesen negatív hatása lenne a szociális, munka-, környezeti, digitális és fogyasztói jogokra az Atlanti-óceán mindkét partján. A frakció szerint a megállapodás elfogadása után az ezekre a területekre vonatkozó minden szabályozásnak hatásvizsgálat alá kellene venni, hogy megvizsgálják, hogy fogja érinteni az új szabályozás a nemzetközi kereskedelmet és befektetést. A GUE/NGL frakció szerint a TTIP a nagyvállalatok érdekét szolgálja a polgárok és a környezet kárára, és elfogadhatatlan mértékben korlátozza a szuverenitást és a parlamentek és kormányok szabályozási hatalmát.²⁵

A **Zöldek/Európai Szabad Szövetség** frakciója (Group of the Greens/European Free Alliance, GREENS/EFA) is határozottan ellenzi a TTIP-t. Érvelésük szerint a szerződés a nagyvállalatok érdekét szolgálja. A cégek arra kívánják felhasználni a TTIP-t, hogy leépítsék a szabályokat, és maximálják a profitjukat.²⁶ A frakció erőteljesen kritizálja továbbá a tárgyalások és a dokumentumok titkosságát, ezt is annak bizonyítékeként értékelve, hogy a TTIP nem a polgárok érdekeit szolgálja, ezért kell titokban tartani, antidemokratikus keretek között tárgyalni róla.²⁷

A **Szabadság Európája és Direkt Demokrácia** frakció (Europe of Freedom and Direct Democracy Group, EFDD) is erőteljesen ellenzi a TTIP-t, azt az amerikaiak lobbijának tartva. A frakció szerint szerződés révén Európába özönlik majd a rossz minőségű és az európai standardokat el nem érő amerikai termék, gén- és hormonkezelt amerikai mezőgazdasági termékek kerülnek az európaiak asztalára, a nagyvállalatok profitálnak majd mindebből, és a közszolgáltatásokat privatizálják.²⁸

²⁵ <http://www.guengl.eu/news/article/ttip-negotiations-sideline-citizens-interests>

²⁶ <http://www.greens-efa.eu/ttip-a-race-to-the-bottom-12645.html>

²⁷ <http://ttip2015.eu/blog-detail/blog/Molly%20Scott%20Cato%20TTIP.html>

²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=OgpGXQiuLuY>,
http://www.beppegrillo.it/movimento/parlamentoeuropeo/materiali/TTIP_in_sintesi.pdf,
<http://www.efdgroupp.eu/news/latest-news/item/more-transparency-in-transatlantic-trade-talks>

Németország példája

Ahogy említettük, a TTIP-vel szembeni kritika az EU-n belül Németországban a legerőteljesebb Jól jelzi, hogy a TTIP milyen fontos témája a német közbeszédnek, hogy a nagyobb pártok külön tematikus oldalt szentelnek neki, ahol elmagyarázzák álláspontjukat. Az SDP emellett február 23-án 700 fős konferenciát rendezett a témában, amelyen Cecilia Malmström biztos is részt vett.²⁹

A legnagyobb kormányzópárt, a **Kereszténydemokrata Unió** (CDU) a TTIP erős támogatója. A szabadkereskedelmi egyezmény a párt szerint a jövőbe vezető híd, amely mind a vásárlóknak, mind a vállalkozásoknak előnyös.³⁰ Jelentős megtakarítást eredményez mindkét félnek, növelve egyrészt a vásárlóerőt, másrészt új munkahelyek százezreit teremtve meg Németországban és az EU-ban. A CDU szerint a szabályok és vámok leépítésével olcsóbb lesz a kereskedelem, közel duplájára nőhet az USA-ba irányuló német export, a német vállalkozások számos új megbízásban részesülhetnek a megnyíló amerikai közbeszerzések révén. A TTIP mindazonáltal a CDU szerint elsősorban a német kis- és középvállalkozások (KKV-k) számára lenne előnyös. A TTIP a vásárlók számára a megnyíló munkalehetőségek és az emelkedő reálbérek következtében négy fős családonként számolva akár évi 545 euró plusz bevételt jelenthet, valamint bővülő kínálatot és nagyobb versenyt eredményez. E hatásai miatt a CDU szerint a TTIP elengedhetetlen Németország számára. A szerződéssel kapcsolatos aggályokat a párt honlapja csupán mítoszoknak tartja.³¹ A CDU szerint nem igaz, hogy a tárgyalások titokban folynának, hiszen az EU honlapján nyilvánosságra hozzák a fordulók eredményeit, a tanácsadói csoport tagjainak listája és életrajza nyilvános, és az EU párbeszédet folytat a civil társadalom és érdekképviseltek tagjaival. A CDU szerint nem valós veszély, hogy a TTIP hatására az európai minőségi és biztonsági standardok fellazulnának (pl. gén- és hormonkezelt termékek tilalma, adatvédelem), mert a megállapodás célja a szabályok egyszerűsítése, és a hasonló szabályok kölcsönös elismerése, nem pedig a szabályok leépítése. A CDU a TTIP leginkább kritizált és támadott eleme, a döntőbírók rendszere (ISDS) mellett is kiáll, mondván az ISDS célja a befektetők védelme a diszkriminációval szemben, az nem korlátozza a kormányok jogát a törvényalkotásra. Az eljárás eredménye pedig csak kártérítés lehet, nem jogszabályok megváltoztatása.

A CDU testvérpártja, a **Keresztényszociális Unió** (CSU) is támogatja a TTIP-t, mert a gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés fontos eszközének tartja. Abban is bízik a párt, hogy a TTIP révén a transzatlanti gazdasági térség standardjai, elvei és értékei globális mércévé és példává válhatnak. A CSU ugyanakkor már feltételeket is megfogalmaz a támogatáshoz. Ilyen

²⁹ <http://spd-freihandelskonferenz.de/>

³⁰ <http://www.cdu.de/ttip/fakten>

³¹ <http://www.cdu.de/ttip/>

pl., hogy a tárgyalásoknak átláthatónak kell lenniük, a magas európai minőségi és biztonsági szabályokat meg kell tartani, a közszolgáltatásokat meg kell védeni, és a nemzetközi döntőbíróóságok nem üresíthetik ki a nemzeti törvényhozást.³²

Az uniópártokkal szövetségi szinten nagykoalícióban kormányzó **Szociáldemokrata Párt** (SPD) köztes álláspontra helyezkedik a TTIP-vel kapcsolatban. Egyrészt nagy esélyt lát a párt az egyezményben arra nézve, hogy egyrészt mind a transzatlanti, mind rajta keresztül a világkereskedelem is méltányosabbá és fenntarthatóbbá váljon, másrészt pedig hogy a jólétből szélesebb rétegek is részesülhessenek. A CSU-hoz hasonlóan ugyanakkor a 2014. szeptemberi pártgyűlésen elfogadott határozatában³³ az SPD is megfogalmaz kritériumokat: pl. a tárgyalások nagyobb átláthatóságát, valamint a létező környezetvédelmi, munkajogi, egészségügyi, adat-, állat- és fogyasztóvédelmi szabályok megőrzését, sőt, azok további kibővítését, erősítését. Sigmar Gabriel pártelnök, alkancellár és gazdasági miniszter szerint a TTIP lehetőséget ad a globalizáció szabályok közé szorítására.³⁴ Az SPD számára kiemelkedő jelentőségű a döntőbíróóságok kérdése: a párt szerint az EU és az USA között nincs szükség befektetésvédelmi előírásokra, a befektető és államok közti döntőbíráskodás elvetendő. Az ISDS helyett a párt alternatív megoldást javasol: egy nemzetközi kereskedelmi bíróság létrehozását.³⁵ Ennek ötletét más vezető európai szociáldemokrata politikusok is támogatják.³⁶

A **Zöldek** (Bündnis 90/Die Grünen) kezdeti, 2013 nyári álláspontjuk szerint a TTIP veszélyei mellett még esélyeket is láttak az egyezményben.³⁷ A 2014. februári „Európa pártnapjukon” azonban már a tárgyalások megszakítását és egy új tárgyalási felhatalmazást szorgalmaztak.³⁸ A párt azóta aktívan beleállt a TTIP elleni kampányba, és segít az aláírásgyűjtésben a „Stop TTIP” nevű európai állampolgári kezdeményezés keretében.³⁹ A Zöldek szerint a tárgyalások a nagyvállalatok érdekei mentén zajlanak, a szabályok kölcsönös

³²

http://www.csu.de/common/csu/content/csu/hauptnavigation/politik/beschluesse/Leitantrag_Wirtschaft_B.pdf

³³ http://www.spd.de/linkableblob/123760/data/20140920_parteikonvent_beschluss_ttip.pdf

³⁴ https://www.spd.de/aktuelles/127486/20150223_spd_freihandelskonferenz.html

³⁵ https://www.spd.de/aktuelles/faktencheck_ttip_ceta/

³⁶ http://www.spd.de/aktuelles/127480/20150223_ttip_isds_spe_madrid.html,
http://www.spd.de/linkableblob/127484/data/20150223_ceta_isds_papier_madrid.pdf

³⁷ <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/17/139/1713925.pdf>

³⁸ <http://www.taz.de/!132600/>

³⁹ <http://www.gruene.de/ueber-uns/jetzt-erst-recht-ttip-und-ceta-stoppen.html>

elismerése szerintük a minőség rovására megy, az alacsonyabb standardok elfogadását jelenti. A szabályozási együttműködés révén szerintük a nagyvállalatok tartós befolyást szereznek a kereskedelmi politikára és minden érintett szakpolitikai területre, és a nagyvállalati lobbisták hatalma még erősebbé válik. Az ISDS a zöldek szerint komoly fenyegetést jelent a demokráciára nézve, mert ezzel a befektetők arra kapnának lehetőséget, hogy átláthatatlan döntőbírók előtt szociális és ökológiai standardokat támadjanak meg. Bár a német Zöldek kijelentik, hogy alapvetően nem ellenzik a világkereskedelmet, de azt demokratikusan ellenőrizni kell, amire viszont a TTIP nem ad lehetőséget. Csakúgy mint a zöld standardok védelmére. Emiatt a párt határozottan ellenzi a megállapodást.⁴⁰

A **Balpárt** (Die Linke) a kezdetektől fogva határozottan kiáll a TTIP ellen, és aktívan támogatja a megállapodás elleni civil mozgalmat.⁴¹ A párt szerint a szabadkereskedelmi megállapodás a nagyvállalatok érdekeit szolgálja, a parlamentek jogfosztásához, a demokrácia kiüresedéséhez és a szigorú európai szabályozások leépítéséhez vezet. A Nyugat túlzó dominanciája a világgazdaságban, amelynek a szabályait a bilaterális alapon megkötött megállapodás erősen befolyásolná, a Balpárt szerint a globális Dél kárára menne. A szabadkereskedelmi megállapodás helyett a Balpárt szorosan együtt kíván működni az USA-val az adóelkerülés legális kiskapuinak bezárása, a pénzpiacok szabályozása és a fogyasztási javak és szolgáltatásokra vonatkozó magas minőségi standardok közös meghatározása érdekében.⁴²

A legerősebb parlamenten kívüli párt⁴³, az **Alternatíva Németországnak** (Alternative für Deutschland, AfD) nincs világos álláspontja a TTIP kapcsán. Bár a párt bajorországi szervezete által összehívott bizottság állásfoglalásában túlnyomórészt a TTIP előnyeit fejtegeti (pl. vámok és kereskedelmi korlátok lebontása, KKV-k számára megnyíló esélyek), előre kijelentik: bár a szabad kereskedelmet általában támogatják az emberek, erős a kétség az iránt, hogy a TTIP-ről folyó aktuális tárgyalások egy mindkét fél számára kedvező eredményre vezetnek.⁴⁴ Az AfD ezért a jelenlegi keretfeltételek mellett nem hoz még döntést a TTIP témájában. A párt szerint ahogy az európai közös piac és hosszabb folyamat révén, több lépcsőben jött létre, úgy az EU-USA közti közös piac kiépítését sem egyszeri esélyként, „most vagy soha” lehetőségként beállítani. Az AfD szerint az EU tagállamainak

⁴⁰ http://www.gruene-bundestag.de/themen/eu-usa-freihandelsabkommen/transatlantische-handels-und-investitionspartnerschaft-thip-ttip_ID_4390992.html

⁴¹ <http://www.linksfraktion.de/ttip-stoppen-vor-ort>

⁴² <http://www.linksfraktion.de/ttip-stoppen-hintergrund>

⁴³ <http://www.forschungsgruppe.de/Aktuelles/Politbarometer/>

⁴⁴ <http://www.alternativefuer.de/programm-hintergrund/hintergrundinformationen/freihandelsabkommen/>

sokrétű érdekei miatt nem csak tájékoztatást kellene kapniuk a tárgyalásokról, hanem maguknak is ott kellene ülnie a tárgyalóasztalnál. A döntőbíróságok körüli vitás kérdéseket a párt egyik vezető politikusa, az EP-képviselő Bernd Lucke egy friss javaslata szerint kompromisszumos megoldással kellene rendezni. Lucke szerint az ISDS legyen része a szerződésnek, azonban ez legyen csak választható része a megállapodásnak. Vagyis az aláíró országok kérésre kaphassanak felmentést ez alól a rész alól. Lucke szerint ez azért is lehetséges, mert az EU úgyis csak kereskedelmi-, nem pedig befektetési szerződésekben kompetens.⁴⁵

Magyarországi álláspontok a TTIP-ről

Kormányzati álláspont

Míg a kormányzat szakmai, technikai szinten és a külföldet célzó kommunikációban támogatja a TTIP-ről folyó tárgyalásokat, és a leendő egyezmény előnyeit emeli ki, a belpolitikai porondon részben egyelőre nem mer elköteleződni a megállapodás mellett, részben pedig pillanatnyi (kül)politikai érdekei mentén felhasználja fel a TTIP témáját. Jól jelzik ezt a kettőséget a kormányzati szereplők és a Fidesz politikusain nyilatkozatai. Szijjártó Péter külügyminiszter 2014. októberi washingtoni látogatásakor biztosította amerikai partnereit arról, hogy a kormány elkötelezett a TTIP iránt⁴⁶, Mikola István, a Külgazdasági és Külügyminisztérium nemzetközi együttműködésért felelős államtitkára pedig 2015. január elején a civil és szakmai szervezetekkel folytatott egyeztetésen az egyezmény előnyeit ecsetelte, és igyekezett eloszlatni az aggodalmakat. Kijelentette ugyanakkor, hogy a kormány megvétózza majd az egyezményt, ha nem sikerül benne érvényesíteni a legfontosabb magyar érdekeket (pl. GMO mentesség, választott bíróságok helyett nemzeti bíróságok hatásköre).⁴⁷

Rogán Antal ugyanakkor 2014. december végén a TTIP-t a magyar-amerikai viszony kontextusába helyezve azt az amerikai nyomásgyakorlás eszközének nevezte. A Fidesz frakcióvezetőjének akkori álláspontja szerint a kormány nagyhatalmi és gazdasági érdekcsoportok nyomása alatt áll, amelynek hátterében az EU és az Egyesült Államok közötti szabadkereskedelmi egyezmény áll. Rogán szerint az Egyesült Államok nagykövetségei nem akarnak nyílt vitát, „ki akarják erőszakolni” a megállapodás ratifikálását minden európai államban, a szerződést rá akarják erőltetni Közép-Európára. Konkrétan a TTIP-ről szólva azonban a frakcióvezető is visszafogottan nyilatkozott, elismerte, hogy annak vannak előnyös

⁴⁵ <http://www.n-tv.de/politik/Lucke-ueberrascht-mit-TTIP-Kompromiss-article14649796.html>

⁴⁶ http://www.napi.hu/magyar_gazdasag/erre_jutott_szijjarto_az_usa-ban_bovitett_588525.html

⁴⁷ http://mandiner.hu/cikk/20150119_mikola_figyelni_kell_a_magyar_ertekekre_a_ttip_targyalasok_soran

pontjai, „csak ügyelni kell arra, hogy az egyezmény potenciális előnyeit ne nyomják agyon a várható hátrányok”.⁴⁸

A 2015. február 26-án tartott parlamenti vitanapon is az egyezmény előnyeit emelték ki a kormány és a Fidesz szónokai, feltételeket is megfogalmazva. Németh Zsolt, az Országgyűlés külügyi bizottságának elnöke a megállapodás kapcsán a nem vámjellegű akadályok lebontását emelte ki, és kijelentette, hogy a Fidesz ragaszkodik ahhoz, hogy a megállapodás csak a nemzeti parlamentek jóváhagyásával léphet életbe. Sziijártó Péter a megállapodás várható előnyeit és a magyar gazdaságra gyakorolt kedvező hatásait fejtette ki, és nagy jelentőségűnek nevezte a szabadkereskedelmi tárgyalásokat. Több elvárást megfogalmazott az egyezménnyel és a tárgyalásokkal szemben (pl. ne legyen teljes vámlebontás egyes mezőgazdasági termékek esetében, GMO mentesség megőrzése, átláthatóság és nyilvánosság). Hangsúlyozta ugyanakkor, hogy mivel még nem zárultak le a tárgyalások, és nem látszik még a végleges eredmény, nem szabad még „végleges értéktételest” megfogalmazni.⁴⁹

A TTIP-vel kapcsolatos pozitív kormányzati álláspont illeszkedik a 2015 elején megkezdett külpolitikai irányváltáshoz, amely javítani igyekszik a kapcsolatokat az USA-val és az európai partnerekkel, elsősorban is Németországgal. A kormányzati „szabadságharcban” a TTIP támogatása gesztus lehet a kormány részéről az USA és Németország számára, amellyel igazolni kívánja nyugati elköteleződését, és normalizálni a kapcsolatokat. Erre utalhat Sziijártó Péter fentebb idézett 2014. októberi washingtoni kijelentése, valamint a parlamenti vitanapon Németh Zsolt megjegyzése. Szerinte a megállapodásnak jelentős befolyása lesz a német piacra, márpedig ami ott történik, az élet-halál kérdés Magyarország számára. Ezért támogatni kell a német TTIP-politikát minden olyan kérdésben, ami nem teljesen ellentétes a magyar érdekekkel.⁵⁰ A kijelentés rímel Orbán Viktor korábban többször hangoztatott álláspontjára, amely szerint külpolitikai és európai kérdésekben Magyarország „Németországot tekinti irányadónak”⁵¹.

⁴⁸ <http://mno.hu/belfold/rogan-elmondta-mi-allhat-a-nyomasgyakorlas-mogott-1265326>

⁴⁹

http://mandiner.hu/cikk/20150226_ttip_vitanap_a_kormany_szerint_a_parlamentnek_van_beleszolasa_az_eg_yezmenybe

⁵⁰

http://mandiner.hu/cikk/20150226_ttip_vitanap_a_kormany_szerint_a_parlamentnek_van_beleszolasa_az_eg_yezmenybe

⁵¹ <http://444.hu/2014/11/06/orban-europai-kerdesekben-nemetorszagot-kovetjuk/>

Ellenzéki pártok

Az ellenzéki pártok az LMP-nek és a Jobbiknak (valamint kevésbé láthatóan a PM-nek) van határozott ellenvéleménye a TTIP-vel kapcsolatban, az MSZP a TTIP támogatása felé hajlik, de a kormányhoz hasonlóan egyelőre ők sem köteleződnek el határozottan a kérdésben, a DK, az Együtt és a Liberálisok viszont kiállnak a TTIP mellett.

MSZP

A parlamenti vitanap előtt az MSZP egy állásfoglalásában az egyezmény várható előnyeit hangsúlyozta, de megjelölte a támogatás feltételeit (pl. átlátható tárgyalások, adatvédelmi garanciák, pénzügyi piacok megfelelő szabályozása, demokratikus jogalkotási folyamat garantálása, munkavállalói jogok megerősítése, GMO-mentesség fenntartása).⁵² A vitanap során Tóth Bertalan képviselő a civilek kritikáit tolmácsolta (pl. átláthatatlanság, döntőbíráóságok rendszere), és titkolózással vádolta a kormányt is, amiért titkosította a magyarországi hatásokat vizsgáló tanulmányokat.⁵³

Jobbik

Ahogy a párt oroszbarátsága, globalizáció- és multiellenessége alapján feltételezhető, a Jobbik határozottan kiáll a TTIP ellen. A szerződés Gyöngyösi Márton szerint az egyeztetett globális hatalmi fellépésről szól, amelyik „a gyarmatosításunknak és a teljes kiszolgáltatottságunknak az utolsó lépcsőfokát jelenti”. A Jobbik kritizálja a tervezett ISDS rendszert, amely „választott, profitorientált magánbíráóságokat” előtt tenné lehetővé cégek számára, hogy államokat bepereljenek profitérdekük sérülése esetén. A szerződés tovább megnöveli szerintük az egészségügyi kockázatokat, az átláthatatlan, titkos tárgyalások pedig „kifejezetten veszélyessé teszik ezt az szerződést”.⁵⁴

LMP

Az LMP álláspontja szerint a TTIP „teljes mértékben ellentétes Magyarország érdekeivel”.⁵⁵ Schiffer András szerint ugyanis a szabadkereskedelem kiterjesztése „a glóbusz kizsákmányolásának kiterjesztésével jár”. A TTIP szerinte megsemmisítené a nemzetek önrendelkezését. Álláspontja szerint az egyezmény a globális nagytőke kiváltságait védi, leépíti a munkavállalók jogait, az egészségvédelmet, veszélyezteti a Kárpát-medence környezetbiztonságát, és hátrányos a kisvállalkozásoknak. Véleménye szerint a TTIP felnagyítja az Európai Unió hátrányait, és rossz választ ad a pénzügyi válságra: Európában

⁵² http://www.hirhatar.hu/index_cikk.php?hh=jol-jar-e-magyarorszag-a-szabadkereskedelmi-egyezmennyekkel

⁵³ http://mandiner.hu/cikk/20150226_ttip_vitanap_a_kormany_szerint_a_parlamentnek_van_beleszolasa_az_eg_yezmenybe

⁵⁴ http://mandiner.hu/cikk/20150226_ttip_vitanap_a_kormany_szerint_a_parlamentnek_van_beleszolasa_az_eg_yezmenybe

⁵⁵ <http://mno.hu/belfold/magyarorszag-kesz-megvetozni-a-kereskedelmi-egyezmenyt-1266505>

hatszázezer munkahely veszhet el általa, csökkenni fognak a bérek, széthullhat az EU gazdasága.⁵⁶ Az LMP ennek megfelelően nemzeti konzultációt követelt 2015 februárjában mind a TTIP-ről, mind az EU és Kanada között kötött CETA egyezményről⁵⁷, csatlakozva az európai civilekhez aláírásgyűjtésbe kezdett a TTIP ellen⁵⁸, és csatlakozásra hívta a szakszervezeteket is⁵⁹.

DK

A Demokratikus Koalíció „teljes mellszélességgel” támogatja a szabadkereskedelmi egyezményt, amelynek a gazdasági előnyeit emelik ki az Európai Bizottság és a magyar kormány által készített tanulmányok alapján.⁶⁰

Együtt

A parlamenti vitanapon Szelényi Zsuzsanna, az Együtt képviselője előnyösnek nevezte a TTIP-t, amely szerinte új pályára állíthatja Európát, és összeurópai szinten is emelheti a jólétet, lendületet adhat a növekedésnek és a foglalkoztatásnak. Szelényi szerint Európának és Magyarországnak is Nyugat, és nem Kelet felé van fejlődési lehetősége.⁶¹

PM

Szabó Rebeka, a PM elnökségi tagja 2014. szeptemberi közleménye szerint a szabadkereskedelmi megállapodás a fogyasztóvédelem romlásának, a GMO-knak és a pénzügyi szolgáltatóknak adna szabad utat, és növelné a hazai gazdaság kiszolgáltatottságát.

Liberálisok

Fodor Gábor képviselő nyilatkozata szerint a Liberális Párt támogatja a TTIP-t, amely a párt szerint lehetőséget teremt arra, hogy a magyar cégek mélyebben integrálódjanak a világkereskedelemben, sikeresebbek legyenek mind az európai, mind az amerikai piacon. A párt szerint a TTIP tisztább versenyt teremt a szabályok lebontásával, a versenyből pedig a fogyasztók profitálnak. Álláspontjuk szerint Magyarország GMO mentessége úgy is lehetséges, ha az ország támogatja a TTIP-et.⁶²

⁵⁶

http://mandiner.hu/cikk/20150226_ttip_vitanap_a_kormany_szerint_a_parlamentnek_van_beleszolasa_az_eg_yezmenybe

⁵⁷ http://mandiner.hu/cikk/20150220_lmp_a_ttip_rol_is_legyen_nemzeti_konzultacio

⁵⁸ <http://lehetmas.hu/hirek/196662/a-kozvelemenys-mondjon-nemet-a-megallapodasra/>

⁵⁹ <http://lehetmas.hu/sajtokozlomenyek/196703/szakszervezetekkel-fogna-ossze-az-lmp-a-szabadkereskedelmi-paktum-ellen/>

⁶⁰ <http://web.dkp.hu/sajtotajekoztato-a-dk-tamogatja-a-szabadkereskedelmi-egyezményt/>

⁶¹

http://mandiner.hu/cikk/20150226_ttip_vitanap_a_kormany_szerint_a_parlamentnek_van_beleszolasa_az_eg_yezmenybe

⁶² <http://liberalisok.hu/?p=2084>

A KONFERENCIA TAPASZTALATAI

Egyesült Államok és az Európai Unió között szerveződő szabadkereskedelmi egyezményről éles vita zajlott a konferencián.

- Schiffer András, az LMP társelnöke kijelentette: nincs szükség az egyezményre. Szerinte alapvetően károsak az ilyen nagy kereskedelmi paktumok, mert bár például a neoliberálisok szerint ezek az emberiség fejlődését szolgálják, az ökopolitikai eszmék követői szerint a természeti erőforrások kihasználásához, a kizsákmányolás növekedéséhez vezetnek. „Ha a kormányoknak továbbra is érték, hogy tízezer kilométereket lehet utaztatni az árukat, akkor felemésztjük a bolygó erőforrásait” - vélekedett. Schiffer András megjegyezte: a kelet-közép-európai és a dél-európai országok között lenne inkább szükség együttműködésre.
- Szelényi Zsuzsa, az Együtt országgyűlési képviselője ezzel szemben úgy vélte, a TTIP „nem elsősorban gazdasági kérdés, hanem elementáris politikai ügy és civilizációs döntés, a tartós békét őrző intézmény... közös demokrácia-felfogásra, közös kultúrára épül... kitörési pont”. Azt is mondta, „aki tud alkalmazkodni, túlél, fejlődik, aki bezárkózik, veszít... a TTIP az európai együttműködés újabb lépése, alkalmazkodás a globalizációhoz, ahelyett, hogy elmenekülnénk előle”. Emlékeztetett: „az EU a tartós békét hivatott biztosítani, és annak idején az alapítók úgy gondolták, hogy ennek alapja az országok közötti gazdasági együttműködés, bár ma már az unió nyilvánvalóan nem csak erről szól. Az EU és az Egyesült Államok közötti szabadkereskedelmi megállapodást illetően ugyanez a gondolat a meghatározó.”
- Szapáry György korábbi washingtoni nagykövet szerint szükség van a szabadkereskedelmi megállapodásra, mert az EU és az Egyesült Államok között már most is intenzívek a kereskedelmi kapcsolatok, így kedvező eredményeket hozhat a megállapodás.

A konferencia másik szekciójában a keleti nyitásról vitázott három diplomata, Hóvári János korábbi ankarai, Íggyártó István volt moszkvai és Pandur József egykori szarajevói nagykövet. Abban mindenki egyetértett, hogy a globális nyitásként 2010-ben indult új külpolitikai irányvonal helyes célkitűzéseket tartalmazott. Magyarország ugyanis célként tűzte ki, hogy felmelegítse elhanyagolt – indiai, török, argentin – kapcsolatait, igazodjon a megváltozott világ igényeihez és felélénkítse gazdasági jelenlétét egyebek között Ázsia irányába, ahogy az USA is felismerte Kína gazdasági pozíciójának erősödését, és a csendes-óceáni térség felé irányította külpolitikai figyelmét.

- Pandur József arra helyezte hangsúlyt, hogy a keleti nyitás – amely elnevezést sokan szembeállíthatják a nyugat felé tett gesztusainkkal – elszigetel minket a régiós szövetségesektől. Fontos, hogy új piacokat keressünk, de ezt úgy kell megtenni, hogy „ne öntsük ki a vizet a gyerekekkel együtt”. Gazdasági szempontból pedig kiemelte: a magyar kis- és közepes vállalkozások nem tudnak érvényesülni, nem tudják, hogyan kell üzletelni. Mint mondta, ha exportnövekedést szeretnénk elérni, meg kell tanítani a kicsiket, hogyan adjanak el.
- Hóvári János szerint is túldimenzionáltságról és szerencsétlen kommunikációról van szó.

- Íjgyártó István azt emelte ki, hogy a hazai, erősen az Európai Unióba integrálódott piacot ki kellett nyitni és új kihívás elé állítani. Szerinte korai még az értékelés, két-három év alatt nem lehet messzemenő következtetést levonni, hiszen egyelőre a politikai infrastruktúra kiépítése folyik, és az, hogy a Magyarországra érkező államfők száma nő, nem azt mutatja, hogy elszigetelődünk.

A konferencia harmadik témája az „Ukrán válság – Új lendület a transzatlanti bizottsági együttműködésnek?” címmel zajlott.

- A beszélgetés során Németh Zsolt, az Országgyűlés külügyi bizottságának elnöke kiemelte: az ukrán válság világossá tette, hogy véget ért a hidegháború lezárását követő történelmi időszak, Európa biztonsága érzékelhetően megkérdőjeleződött az elmúlt egy évben. Európának az a feladata, hogy erre megfelelően reagáljon. Úgy vélte, a közép-európai országok fontos feladata, hogy kellő figyelmet szenteljenek a keleti problematikának, és ebben eddig is többé-kevésbé számíthattak Németországra. Ha ez a figyelem alábbhagy, az biztonsági kockázatot jelent. Németh Zsolt arra is kitért, hogy a keleti partnerség következő, rigai csúcstalálkozóján európai uniós tagsági perspektívát kell adni azoknak az országoknak, amelyek erre készen állnak és az integrációt tekintik céljuknak. Ilyen országnak nevezte Ukrajnát, Moldovát és Grúziát. Úgy látta, Európa azzal segíthet leginkább Ukrajnának, ha világos tagsági perspektívát nyújt számára. Ha erre nem képes a rigai csúcstalálkozón, akkor nem lehet sikeres az esemény. Márpedig egyelőre a megegyezés körvonalai csak nagyon halványan látszanak az unión belül ebben a kérdésben - mondta. A fideszes politikus hangoztatta: örömdetes, hogy látványosan kezdetét vette a decentralizációs folyamat Ukrajnában, és a hosszú távon sikeres, saját lábán megállni képes, szuverén Ukrajna eléréséhez ezen az úton kell haladni.
- Molnár Zsolt (MSZP), az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottságának elnöke hangsúlyozta: a magyar külpolitika számára az Ukrajnában lévő magyarok helyzetének kell elsődlegesnek lennie, emellett az ország EU- és NATO-tagsága határozza meg az irányt. Szerinte a közép-európai régió felértékelődött a világ katonapolitikai helyzetében, mert közel van a válsággóchoz, tranzitútvonalat jelent és több NATO-tagállam van itt. Hozzátette: nagy siker, ha a minszki egyezménynek sikerül érvényt szerezni, és tárgyalóasztalnál lehet rendezni a helyzetet.
- Siklósi Péter, a Honvédelmi Minisztérium helyettes államtitkára arról beszélt, hogy az ukrán válsággal egyértelművé vált: korábban ezt nem hitték ugyan, de nem lehet kizárni a fegyveres konfliktust Európa területén.

IRODALOMJEGYZÉK

- Stephen J. Blank: From Eurasia with Love. *Strategic Studies Quarterly*; Summer 2014, Vol. 8 Issue 2 – http://www.au.af.mil/au/ssq/digital/pdf/summer_2014/blank.pdf
- David Cadier: Eurasian Economic Union and Eastern Partnership: the End of the EU-Russia Entente, LSE IDEAS, June 2014 – <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SR019/SR019-Cadier.pdf>
- Chatham House: Soft Power? The Means and Ends of Russian Influence Abroad, Seminar Summary, 2011 – <http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/310311summary.pdf>
- Chatham House: Soft Power? The Means and Ends of Russian Influence Abroad, Seminar Summary, 2011 – <http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/310311summary.pdf>
- John Lough: Russia's Energy Diplomacy, Chatham House, London, UK, 2011 – https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/19352_0511bp_lough.pdf
- James Nixey: The Long Goodbye: Waning Russian Influence in the South Caucasus and Central Asia, Chatham House, London, UK, 2012 – <http://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/184065>
- Nicholas Rostow: Consequences, *Naval War College Review*, Autumn 2014, Vol. 67, No. 4 – <https://www.usnwc.edu/getattachment/bb0fa3b2-0908-41d8-bfe8-ea962acaf2a6/Consequences.aspx>